

ВЕЋУ ЗА ПОСТДИПЛОМСКЕ СТУДИЈЕ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА И СЕНАТУ УНИВЕРЗИТЕТА УНИОН У БЕОГРАДУ

БЕОГРАД

Одлуком Сената Универзитета „Унион“ од 22. 9. 2014. године формирана је комисија за оцену и одбрану докторске дисертације Јелене Перишић–Глушчевић „Одузимање имовине стечене кривичним делом“ у саставу: проф. емеритус др Момчило Грубач, др Наташа Мрвић–Петровић, редовни професор и др Срећко Косановић, ванредни професор, али је Одлуком Сената од 13. 10. 2015. године састав комисије промењен, па је уместо проф. др Наташе Мрвић – Петровић за члана комисије одређен др Јован Ћирић, научни саветник Института за упоредно право у Београду. Након што је Комисија проучили поднету дисертацију и прилоге који су јој уз њу достављени подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Кандидаткиња Јелена Глушчевић, рођена у Сарајеву 25. 7. 1983. године, дипломирала је на Правном факултету Универзитета у Београду са просечном оценом 7,42, а потом школске 2007/2008. године уписала докторске студије на Правном факултету универзитета Унион. Пројект докторске дисертације „Одузимање имовине стечене кривичним делом“ успешно је одбранила 26. 2. 2009. године пред комисијом чији су чланови били проф. емеритус др Момчило Грубач, проф. др Виолета Беширевић и проф. др Катарина Дамњановић. Сенат Универзитета Унион је одлуком од 16. 9. 2009. године формирао комисију у истом саставу и ставио јој у задатак да оцени подобност кандидата и теме за докторску дисертацију. Позитиван извештај те комисије Сенат Универзитета Унион је прихватио 22. 02. 2010. године. Том одлуком кандидаткињи је за ментора одређени проф. емеритус др Момчило Грубач. Кандидаткиња је дисертацију предала 17. септембра 2014. године, а Сенат Универзитета „Унион“ је 22. септембра 2014. године донео горе поменућу одлуку о формирању комисије за оцену и одбрану те докторске дисертације, која је измењена Одлуком од 13. 10. 2015. године због оставке проф. др Наташе Мрвић –Петровић на функцију члана. Поменућу одлуком за члана је именован др Јован Ћирић, научни саветник Института за упоредно право.

2. Дисертација има 406 страница текста писаног компјутерском техником и 12 страница пописа литературе и правних прописа. Рад се састоји од уводних разматрања, једанаест поглавља и закључка.

У **Уводним разматрањима** кандидаткиња описује значај, садржину и циљ свог истраживања, као и методолошке поступке које је у том истраживању користила (нормативно-догматски, упоредно-правни, историјски, социолошки, анализа случаја, статистички, интервју и анкетни метод). Она каже да је „главно тежиште истраживања на анализи мере одузимања имовине проистекле из кривичног дела и

начина на који се она примењује, поступка који се поводом њеног изрицања води, гледано из угла законских норми које се на њу односе и досадашње праксе у њеној примени“. Ауторка намерава да анализом код нас прихваћених решења и решења у упоредном праву установи предности и мане новог законодавства о одузимању имовине проистекле из вршења кривичних дела, да утврди колико је то законодавство ефикасно и који су могући правци његовог даљег развоја.

Прво поглавље, под називом *„Мера одузимања имовине проистекле из кривичног дела – општа разматрања“*, има три одељка: 1. *Имовина и имовинска корист које потичу од криминалних активности*, 2. *Криминал као извор богаћења*, 3. *Природа поступка за одузимање имовине криминалног порекла*. Први одељак је посвећен критичком испитивању законске формулације „одузимање имовине проистекле из кривичног дела“ и одрживости те формулације, појмовима „имовине“ и „имовинске користи“ и њиховом разграничењу, и разматрању појмова „власништво и власник криминалне имовине“ употребљених у тексту Закона. Ауторка прво указује да је термин „имовина проистекла из кривичног дела“, употребљен у наслову Закона и његовим одредбама, потпуно неадекватан и да не одговара суштини нове мере јер она није ограничена на одузимање имовине потекле из кривичног дела за које се води кривични поступак, већ се односи на целокупну имовину за коју окривљени не може доказати да је законито прибављена, па се на основу тога претпоставља да потиче од његове криминалне активности неvezане за одређено кривично дело. Због тога би уместо употребљеног термина („имовина проистекла из кривичног дела“), према мишљењу кандидаткиње, законодавац много боље поступио да је употребио термин „имовина проистекла из криминалне активности“ или „имовина криминалног порекла“ или „имовина стицана вршењем кривичних дела“. Наводећи разне дефиниције имовине у грађанском праву и дефиницију коју даје Закон о одузимању имовине, кандидаткиња је затим покушала да одреди тај појам за потребе њеног рада и да укаже на разлику која постоји између имовине и имовинске користи. На крају, она истиче да имовина криминалног порекла не постаје својина незаконитог држаоца, тј. учиниоца кривичног дела, а да се он сам не може сматрати власником, иако га Закон тако назива, већ само поседником или неовлашћеним држаоцем. У другом одељку овог поглавља (*Криминал као извор богаћења*) ауторка истиче да је мера одузимања имовине „усмерена“ на она кривична дела која се врше ради стицања имовинске користи, и то дела организованог криминала и тешке облике других имовинских кривичних дела. Циљ учинилаца тих кривичних дела јесте стицање профита, па се правном санкцијом која им се изриче мора осујетити дефинитивна реализација тога циља, па макар и *ex post*. У случају других кривичних дела примена те мере се не може оправдати. На крају првог поглавља су излагања о природи поступка за одузимање имовине, који може бити судски (грађански или кривични) или административни, па следе излагања о те три врсте поступака у којима се одузима имовина криминалног порекла.

Друго поглавље дисертације посвећено је компарацији *одузимања имовине потекле од кривичних дела са сродним установама кривичног и грађанског права*. Испитан је однос ове мере са појединим казнама (новчана казна, конфискација имовине), мерама безбедности (одузимање предмета, одузимање имовинске користи) и установама грађанског права (имовинскоправни захтев оштећеног и неосновано богаћење). На крају поглавља је одељак о правној природи мере одузимања имовине проистекле из кривичног дела у коме је констатовано да се та мера, и поред извесних сличности, не може сврстати у казне нити у кривичне санкције уопште, те да се не може поистоветити ни са правном природом мере одузимања имовинске користи, као нека врста „проширене примене те мере“, већ да се ради о посебној (*sui generis*) мери која треба да нађе своје место у систему мера кривичног права. Питање је значајно јер

од његовог решења зависи могућност примене те мере на кривична дела извршена пре њеног уношења у позитивно законодавство.

Треће поглавље под насловом *Мера одузимања имовине проистекле из кривичног дела у упоредном законодавству* посвећено је приказу стања које по питању теме ове дисертације постоји у Италији, Немачкој, Француској, Великој Британији, САД, Хрватској, Црној Гори и Босни и Херцеговини. Из тих излагања се види на које се све могуће начине може правно уредити примена ове мере и извести корисни закључци за унапређење домаћег законодавства о том питању.

Четврто поглавље „Мера одузимања имовине проистекле из кривичног дела и поштовање основних људских права“ *Одрживост мере одузимања имовине проистекле из кривичног дела са становишта поштовања основних људских права*“, посвећено је испитивању односа те мере и појединих људских права. Питање је да ли примена мере долази у сукоб са правом на мирно уживање имовине, правом на правично суђење, претпоставком невиности, забраном ретроактивне примене кривичног закона и правом на заштиту података о личности. Ауторка приказује праксу Европског суда за људска права по овим питањима и стање у законодавству Србије за које каже да је 2013. године мењано управо због тога да би било доведено у склад са правом на правично суђење и претпоставком невиности која је саставни део тог права. У вези са људским правом на мирно уживање имовине, она каже, да оно није угрожено ако се мера примењује само у случајевима када је јасно да су у питању учиниоци најтежих кривичних дела, што произлази из осуђујуће пресуде која се доноси у текућем кривичном поступку за такво кривично дело, и из законских одредаба да се не одузима имовина у свим случајевима непоклапања законитих и фактичких прихода, већ само ако између њих постоји „очигледна несразмера“. Питање ретроактивне примене ове мере, актуално у време непосредно после њеног увођења у позитивно законодавство, према мишљењу ауторке зависи у првом реду од тога које ће место у кривичном законодавству та мера заузети и како ће јој бити одређена правна природа. Како она у нашем праву није сврстана у кривичне санкције и како се битно разликује од казни и мера безбедности, по мишљењу ауторке, питање ретроактивне примене кривичног закона се не поставља. У вези са заштитом података о личности само је констатовано да се питање јавља као спорно када су у поступак за одузимање имовине укључена трећа лица, али је на овом месту изостала даља анализа, уз напомену да ће она бити дата у одељку који се бави положајем трећих лица у том поступку. У овом поглављу дат је још и преглед међународних докумената (аката) који се односе на проблематику одузимања имовине криминалног порекла где спада велики број конвенција Савета Европе и Уједињених нација и прописа (стратегија, акционих планова, оквирних одлука и др.) које је донела Европска унија. На крају поглавља су наведене и међународне организације основане за сузбијање најтежих врста кривичних дела (тероризам, организовани криминал, прање новца, коруптивна кривична дела) и чија активност има додирних тачака са одузимањем имовине потекле од тог криминала: Група за спречавање прања новца (FATF), Комитет експерата за мере против прања новца и спречавање финансирања тероризма (MONEYVAL), Међународна организација за борбу против корупције (GRECO).

Пето поглавље носи наслов „*Прање новца и одузимање имовине стечене кривичним делом*“. У њему су излагања о тзв. прању новца: (а) Значај прања новца за одузимање имовине проистекле из кривичног дела, б) Дефиниција прања новца, в) Појавни облици и начин откривања прања новца, и г) Закључна разматрања о прању новца. Према мишљењу кандидаткиње прање новца има чврсту везу са темом ове дисертације. Организовани криминал тежи да профит који је стечен вршењем кривичних дела буде што пре укључен у легалне привредне, грађевинске, хуманитарне

и др. друштвене делатности и да се тако затре траг његовом криминалном пореклу. Због тога је спречавање „прања новца“, односно откривање токова трансформације „прљавог“ у легалан новац значајно и за откривање кривичних дела организованог криминала и за одузимање имовине по том основу.

Шесто поглавље *Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела* бави се питањима оправданости доношења посебног закона о одузимању имовине криминалног порекла и местом тога закона у правном систему. Један одељак у том поглављу посвећен је приказу најважнијих измена у томе закону до којих је дошло 2013. године, када је због тих измена, дотадашњи закон из 2008 год. замењен новим законом. Читаво то поглавље изгледа као сувишно; у њему има врло много понављања која је требало изоставити, а преостали материјал распоредити у друга поглавља (о правној природи мере, о спорним решењима закона, о привременом одузимању имовине и др.). За разлику од претходних излагања ово поглавље садржи један број правописних и стилских недостатака.

У седмом поглављу: *„Главни субјекти поступка одузимања имовине проистекле из кривичног дела“*, наведена су права и дужности неких од субјеката у том поступку (јединица за финансијске истраге, јавни тужилац, суд). У посебном одељку размотрено је и питање специјализације тих процесних субјеката, али није објашњено зашто су се ту нашла излагања о финансијским вештацима, који нису никакви процесни субјекти, и зашто су изостављена излагања о окривљеном, односно осуђеном који јесте субјект поступка за одузимање имовине.

„Финансијска истрага“ је наслов следећег, осмог поглавља ове дисертације. У њој је прегледно и у потпуности обрађена та почетна фаза поступка одузимања имовине од чијег резултата зависи вођење и успех читавог даљег поступка. Обрађен је појам и основне карактеристике финансијске истраге, ток и садржина, субјекти и однос са истрагом кривичног поступка.

У деветом поглављу (*„Судски (главни) поступак одузимања имовине код привременог одузимања имовине“*) прво је обрађена проблематика привременог одузимања имовине, чији је циљ да обезбеди извршење коначне одлуке о одузимању имовине криминалног порекла ако она на крају буде донета. *„Трајно одузимање имовине“* садржи одељке: Захтев за трајно одузимање имовине и проблематика која га прати; Садржина захтева за трајно одузимање имовине; Надлежност за одлучивање о захтеву за трајно одузимање имовине; Држање власника имовине у односу на захтев за одузимање имовине; Припремно рочиште; Главно рочиште; Одлука о трајном одузимању имовине; Правни лек на одлуку о трајном одузимању имовине проистекле из кривичног дела; Издавање егзистенцијалног минимума. Питања у овом поглављу обрађена су чисто догматски, па због тога тај део више личи на коректан коментар закона, а мање на научно истраживање проблематике која је предмет дисертације.

Десето поглавље (*„Међународна сарадња у поступку одузимања имовине проистекле из кривичног дела“*) представља по обиму скроман део дисертације, не најбоље систематизован, у првом реду у погледу распореда грађе и формулације наслова одељака. Ово поглавље има три кратка одељка: 1. Одузимање имовине проистекле из кривичног дела са елементима иностраности, 2. Међународна сарадња у области одузимања имовине проистекле из кривичног дела и 3. Оправданост норми о међународној сарадњи у оквиру посебног закона.

Једанаесто поглавље (*„Управљање одузетом имовином“*) садржи обраду техничких питања која се односе на управљање, чување и продају имовине одузете по основу њеног криминалног порекла, односно расподелу средстава добијених од њене продаје.

На крају дисертације су закључци, подељени у две групе: а) општи закључци, б) предлози за побољшање законског оквира *de lege ferenda*.

У прилогу је списак литературе који има 147 библиографских јединица и попис правних прописа.

3. Мишљење и предлог: – Основна вредност дисертације Јелене Перишић састоји се у томе што је у њој први пут код нас у потпуности, систематски и научним методама обрађено питање одузимања имовине потекле из криминалне активности. Иако је код нас о тој теми већ објављено доста чланака по стручним часописима, па чак и неколико монографија, односно коментара, тема је обрађена само фрагментарно, а не у целини и систематски као у овој дисертацији.

У образложењу предлога кандидаткиња констатује да криминал данас представља велику претњу друштву у целом свету и да облици испољавања криминалног деловања постају све комплекснији и организованији. Због својих механизма инкорпорације у структуре извршне власти и могућности преузимања политичке и финансијске моћи тај криминал постаје све озбиљнија претња стабилности друштва и правног поретка у целини. Сузбијање организованог криминала као најопаснијег облика криминалног деловања, као и осталих тешких кривичних дела, захтева висок степен сарадње међу државама као и хармонизацију домаћег права са правом других држава и међународне заједнице. Основни циљ деловања криминалних група јесте финансијска добит. Мерама праћења, тражења, замрзавања и привременог и трајног одузимања имовине задаје се најтежи ударац извршиоцима тих кривичних дела. Наведеним мерама стаје се на пут и изигравању правде преношењем криминалне добити на учиниоцу кривичног дела блиска лица. Досадашња решења одузимања имовине нису деловала превентивно на учиниоце кривичних дела јер се затварањем извршиоца није могла спречити даља активност криминалних организација, а остварењу добити врло брзо се губио траг њеним преношењем на друга лица или блиске сроднике.

Ауторки би се могло саветовати да исправи извесне правно-техничке и стилске недостатке. Тако на пример, она каже да је су у БиХ присутна тенденција „ка доношењу једног свеобухватног текста о одузимању имовине која је стечена кривичним делима“. Ауторка вероватно мисли на доношење општег правног акта који се од стране правника не може именовати као „текст“, већ као закон, подзаконски или други акт.

Кандидаткиња је учинила видљив напор да свој рад литерарно дотера, али је ипак на више места њена мисао остала нејасно изражена или неуклопљена у контекст излагања. Тако, на пример, када помиње претпоставку кривице и наводи речи двојице других аутора, то чини потпуно нејасно и без много везе са претходним изгањем које се односи на претпоставку невиности итд.

Коришћена литература је правилно цитирана, а подаци о тој литератури и њеним ауторима по правилу су правилно наведени, осим на појединим местима. Тако, на пример, наведен је наслов рада једне ауторке и страница на којој се налази исказ на који се кандидаткиња у дисертацији позива без икаквих других података, с тим што рад тог аутора није укључен ни у списак литературе на крају дисертације.

Поједини делови дисертације имају недостатке у погледу форме, стила и језичког израза. Ауторка је у приличној мери занемарила ту страну свога рада што умањује вредност и оног његовог дела који се односи на суштинска питања теме. Њени искази су на неким местима непрецизни, језички недотерани, расплутни и са гледишта правне терминологије некоректни. Тако, на пример, она каже: „Усклађеност норми Закона о одузимању имовине са Уставом Републике Србије је значајна најпре због тога што сваки донети закон мора бити у складу са његовим текстом“. Или, „Примена

по старом решењу била усмерена на имовину без изјашњавања законодавца да ли се као окривљени може појавити и правно лице или само физичко лице". Неке реченице су голе фразе без икакве садржине: „Свакако сматрамо да надоградња законских решења мора бити стални процес акције у борби против организованог криминала“. У правничким радовима пажња се мора посветити и литерарном изразу писаног састава, јер је језик једина алатка којом правник располаже у вршењу своје професије. Међутим, тај недостатак, према нашем схватању, ипак није такав да би спречио општу позитивну оцену рада. Посматрајући у целини, ауторка је показала смисао за научну анализу и истраживање друштвених и правних појава.

Иако се трудила, кандидаткиња није успела у потпуности да отклони ни претежно догматски приступ у обради појединих питања дисертације. Њен рад више личи на коментар законских прописа, са освртом на инострано право, а социолошка, криминолошка, политиколошка и сл. разматрања су у доброј мери изостала. Поједина поглавља у другом делу дисертације се у потпуности свode на преричавање и коментарисање законских текстова.

Извесне примедбе би се могле ставити и систематизацији рада. Она је постављена тако да се понављања у неким случајевима нису могла избећи, односно да се о једном проблему не излаже у потпуности и до краја на једном месту него у више различитих одељака (нпр. о субјектима поступка за одузимање имовине), па посебно о субјектима финансијске истраге која је део тог поступка и сл.).

Изложене примедбе, међутим, не спречавају позитивну оцену дисертације посматране у целини. Рад има несумњиве квалитете који га квалификују за јавну одбрану. Кандидаткиња је за предмет своје дисертације одабрала једну веома важну, актуелну и недовољно истражну тему. Ту је тему у овој дисертацији она обрадила на задовољавајући начин, систематски, у потпуности и претежно са прихватљивим и добро аргументованим закључцима. Њена дисертација је први комплетан рад о проблематици одузимања имовине учиниоцима кривичних дела у нашој кривичноправној књижевности, и у томе је њена највеће вредност.

На основу изложеног, ова Комисија предлаже Сенату Универзитета Унион у Београду да одобри јавну одбрану дисертације Јелене Глушчевић „Одузимање имовине стечене кривичним делом“, а Декану и Наставно-научном већу Правног факултета да предложи комисију и одреде време за јавну одбрану ове докторске дисертације.

У Београду, 26. октобра 2015. год.

Проф. емеритус Мирчић Грубач

Проф. др Јован Тирчић

Проф. др Срећко Косановић